

ԱՐԵՎԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

*Շուշիի տեխնոլոգիական համալսարանի
հումանիտար և լեզուների ամբիոնի դասախոս
ՆՈՒՆԵ ՊԵՏՈՒՆՑ*

*Շուշիի տեխնոլոգիական համալսարանի հումանիտար
ամբիոնի դասախոս*

**ԱՆԳՆԵՐԵՆԻ ԴԱՍԱԿԱՆԴՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԲՈՒՀԵՐՈՒՄ***

Բանալի բառեր` բարձրագույն կրթություն, տեխնոլոգիական համալսարան, օտար լեզուներ, ինքնուրույն աշխատանք, մենախոսություն, երկխոսություն, ժամանակակից տեխնոլոգիաներ

Բարձրագույն կրթության զարգացումը յուրաքանչյուր երկրի տնտեսության առաջընթացի գլխավոր երաշխիքն է: Մասնավորապես տեխնոլոգիական համալսարանների ստեղծումը և կայացումն այսօր ժամանակի հրամայականն է: Տեխնոլոգիական բարձրագույն կրթության զարգացումը կենսական նշանակություն ունի հատկապես բնական պաշարներով ոչ հարուստ և արդեն 25 տարուց ավելի շրջափակման մեջ գտնվող Արցախի համար: Սակայն միաժամանակ անհնար է պատկերացնել այսօր բարձրագույն կրթության առաջընթացը` առանց օտար լեզուների իմացության: Ոչ լեզվաբանական, հատկապես` տեխնոլոգիական բուհերում օտար լեզվի ուսուցման մեթոդիկայի գիտական հետազոտություններին հայրենական գիտության մեջ քիչ ուշադրություն է դարձվել: Կարծում ենք` խնդիրը համակողմանի վերլուծությունների կարիք ունի և արժանի է գիտական լուրջ ուսումնասիրությունների:

Անժխտելի է, որ օտար լեզվին տիրապետումը ապագա մասնագետներին հնարավորություն է ընձեռում հաջողություններ ունենալ իրենց ոչ միայն գիտական ու աշխատանքային գործունեության ընթացում, այլև արտասահմանյան գործընկերների հետ փոխհարաբերություններում: Այն նպաստում է անհրաժեշտ տեղեկատվու-

*Հոդվածն ընդունվել է 22.03.2017:

Հոդվածը տպագրության է երաշխավորել Շուշիի տեխնոլոգիական համալսարանի հումանիտար և լեզուների ամբիոնը:

թյան ավելի դյուրին ստանալուն, ինքնուսուցմամբ զբաղվելուն, մասնագիտական ունակություններն ու կարողությունները բարձրացնելուն, աշխատաշուկայում մրցունակությանը և այլն: Խնդիրը հիմնականում հրատապ է տեխնոլոգիական բուհերի ուսանողների համար, որոնք այս համատեքստում զգալիորեն զիջում են հումանիտար մասնագիտությունների ուսանողներին:

Տեխնոլոգիական բուհերում անգլերենի ուսուցման արդյունավետությունը կախված է լեզվական, հոգեբանական և կազմակերպչական մի շարք առանձնահատկություններից, որոնցից հիմնականները ուսումնական պլանով օտար լեզվին հատկացված քիչ ժամաքանակն է և լեզվի յուրացման որոշակի դժվարությունները, ինչն իր հերթին պայմանավորված է օբյեկտիվ ու սուբյեկտիվ պատճառներով:

Նշված բուհերում անգլերենի ուսուցումը հիմնականում նպատակաուղղված է այնպիսի մասնագետների պատրաստմանը, ովքեր կկարողանան հաջողությամբ աշխատել օտարալեզու մասնագիտական գրականությամբ, ազատորեն հանդես գալ գիտաժողովներում, բանավեճերում և սեմինարներում, անկաշկանդ շփվել գործընկերների հետ, լսել օտարալեզու դասախոսություններ, կարողանալ գիտական նամակներ գրել արտասահմանցի գործընկերներին, կատարել ռեֆերատների և գիտական հոդվածների բանավոր ու գրավոր թարգմանություններ: Հասկանալի է, որ ուսանողների անգլերենի տիրապետման հանդեպ նման պահանջներն առաջ են բերում օտար լեզվի ուսուցման ժամանակակից մեթոդների ու տեխնոլոգիաների մշակման և ներմուծման անհրաժեշտություն:

Տեխնոլոգիական բուհերի ուսանողներին անգլերենի ուսուցման ծրագրերի վերջնական նպատակը խոսակցական կենցաղային խոսքի գործնական տիրապետման և մասնագիտական լեզվի յուրացումն է: Սակայն դասավանդման մեր փորձը ցույց է տալիս, որ շրջանավարտների օտար լեզվի տիրապետման փաստացի մակարդակը չի համապատասխանում ծրագրի առաջադրած պահանջներին: Այդպիսի անհամապատասխանության պատճառներից թերևս հիմնականը՝ նախատեսված ծրագրերի ոչ բավարար մակարդակն է:

Ինչպես նշեցինք, տեխնոլոգիակական համալսարանի շրջանավարտը անհրաժեշտ է ոչ միայն կարողանա կարդալ և թարգմանել գիտական և տեխնիկական տեքստեր, այլև բանավոր և գրավոր շփում ունենալ իր մասնագիտական գործունեության ծիրում:

Օտար լեզվի ուսումնասիրման ամենամեծ դժվարություններից մեկը լեզվական պաշարի յուրացումն է, այդ պատճառով առաջանում է զանազան նոր մեթոդների և հնարների մշտական անհրաժեշտություն, այդ թվում նաև տեսողական պարագանների օգտագործում, որոնք ուսումնասիրվող բառերի ներկայացման, ամրապնդման և ստուգման փուլերում կարող են իդեալական նշանակություն ունենալ: (1)

Քանի որ տեխնոլոգիական բուհերում օտար լեզուներին հատկացված ժամաքանակը ունենում է գլխավորապես գործնական բնույթ, հետևաբար, անհնար է հենց սկզբից փորձել միանգամից սովորեցնել ուսանողներին և՛ քերականություն, և՛ խոսելու, և՛ ընկալելու, և՛ գրելու արվեստները: (2) Անգլերենի դասախոսն իր աշխատանքը պետք է կառուցի մի քանի փուլերով՝ հաշվի առնելով ուսանողների ունակությունները, պահանջները և մասնագիտական ուղվածությունը: (3)

Առաջին մի քանի դասերին նախատեսված տեքստերը պետք է ամրապնդված լինեն քերականական նյութով. աստիճանաբար՝ պարզից դեպի բարդ: Ուսանողները դասի քերականական թեմայի սերտումից և տեքստը թարգմանելուց հետո անցնում են վարժությունների միջոցով նյութի ամրապնդմանը, որոնք նախատեսված են ինչպես լսարանային, այնպես էլ տնային աշխատանքի համար: Լսարանային վարժությունները կառուցվում են քերականորեն՝ թեմայի առաջնային ամրապնդման նկատառումով, որոնք կազմված են նրանց արդեն ծանոթ բառապաշարով:

Հիրավի, լուրջ ուշադրություն պետք է հատկացնել հատկապես տնային վարժությունների կատարմանը, որոնք նախատեսված են ինքնուրույն աշխատանքին և կառուցված տվյալ դասի բառապաշարով: Ի դեպ, բոլոր տեսակի վարժությունները, թե՛ լսարանային, և թե՛ տնային, նպատակաուղղվում են բանավոր ու գրավոր խոսքի, ինչպես նաև քերականության հետևողական ամրապնդմանը: Այս համատեքստում անհրաժեշտ է մեծ ուշադրություն դարձնել նաև ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների կատարմանը, քանի որ մասնագիտական կրթության նպատակներից է նաև քննադատական մտածողությամբ, ակտիվ, ստեղծագործական ունակություններով և մասնագիտական պատրաստվածությամբ անհատի ձևավորումը: Հասարակության տեղեկատվական իրազեկության պայմաններում, ըստ ամենայնի, հընթացս մեծանում է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների դերն ու կարևորությունը: Անգլերենի ուսուցման գործընթացը միաժամանակ նպատակա-

ուղղված է ընկալունակության բարձրացմանը, կարողությունների զարգացմանը, ինքնադրսևորման ձևավորմանը, արժեքների գնահատմանը և ժամանակակից աշխարհում մասնագիտական գործունեությանը հարմարվելու ունակություններին նպաստելուն: Իսկ ինքնուրույն աշխատանքի կատարմամբ գիտելիքների ձեռքբերումը հնարավորություն կտա ուսանողին ավելի վստահ լինել սեփական գիտելիքների և համոզմունքների մեջ, կխթանի ավելի հմուտ մասնագետ դառնալուն, և որ ամենակարևորն է՝ մտահորիզոնի ընդլայնմանը:

Ինչպես նշեցինք, անգլերենի դասավանդման ժամանակ անհրաժեշտ է հիմնական շեշտը դնել ոչ միայն քերականության ուսուցման, այլ նաև լեզվի արագ յուրացման ու յուրացումը գործնական կիրառության մեջ դնելու վրա: Հենց այստեղ է, որ ուսանողը սկսում է զգալ, որ ինքն իրականում ի վիճակի է մտքերը ազատորեն արտահայտել անգլերեն, ինչի արդյունքում նրա կաշկանդվածությունը սկսում է տեղի տալ:

Որպեսզի դասախոսը դյուրացնի օտար լեզվի յուրացումը ուսանողների կողմից, արդյունավետ ենք համարում վերջիններիս՝ մտքում թարգմանելու սովորությունից «հետ վարժվելը» հրաժարվելը. ուսանողը պարտավոր է սովորի հարկ եղած դեպքում մտքերը օտար լեզվով կառուցել:

Սա խնդիր է, որի հիմքերը, դժբախտաբար, դպրոցում են դրվում: Գաղտնիք է, որ հայկական կրթական համակարգում արդեն երկար տարիներ այս երևույթը առկա է. դպրոցներում, ըստ էության, հիմնովին սովորեցնում են քերականությունը, բայց քիչ են ուշադրություն դարձնում անգլերեն բանավոր խոսքի զարգացմանը:

Բանավոր մասնագիտական խոսքի զարգացմանը նպաստելու համար դասախոսը պարտավոր է հատուկ պատկերացում ձևավորի խոսքային բաղադրիչների վերաբերյալ: Ճիշտ կազմակերպված դասընթացը ուսանողների խոսքային հմտությունների զարգացման անհրաժեշտ նախապայմանն է: Այստեղ տեղին է նշել, որ ուսանողը պասիվ ընկալողից կվերածվի ուսումնական գործընթացի ակտիվ մասնակցի, այլ դեպքում՝ ուսուցման արդյունավետության մասին խոսելն անհիմաստ է:

Այս համատեքստում լուրջ ուշադրություն պետք է դարձնել բանավոր հաղորդակցությանը (մենախոսություն և երկխոսություն): Անհրաժեշտ է ուսանողներին սովորեցնել տիրապետել մենախոսության հմտությանը, որը ենթադրում է մասնագիտական և գիտական թեմայի շուրջ ինքնուրույն հաղորդման, տեղեկատվության և

գեկուցման տարածված ձևեր: Անհրաժեշտ է ուսանողների շրջանում ձևավորել լեզվական առավել արդյունավետ միջավայր. որպես այդպիսին՝ կարելի է առանձնացնել գրույցը:

Ջրույցը միջոց է խոսելու, հաղորդակցվելու համար, որը խրախուսվում է թե՛ գրավոր և թե՛ բանավոր խոսքի զարգացման դեպքում և որի կիրառումն ինքնին լեզվական միջավայրի ստեղծում է. մի հետաքրքիր միջոց, որի օգնությամբ ուսանողը հնարավորություն է ունենում արտահայտելու իր մտքերն ու կարծիքը, ըմբռնելու ուրիշի խոսքը, նաև վստահություն ձեռք բերելու սեփական ունակությունների նկատմամբ: (4)

Այս տիպի դասավանդումը վերածվում է գրույցի ձևով ուսանողների կարողությունների և հմտությունների ձեռքբերման և արտահայտման գործընթացի: Եվ որ կարևոր է այն ներառում է ողջ լսարանը: Այստեղ առաջնային է համարվում տվյալ ոլորտի հանգամանալի ուսումնասիրությունը, որը հնարավորություն է ստեղծում ծանոթանալու մասնագիտությանը և բառացանկում ընդգրկվելու մասնագիտական բառերի և տերմինների բոլոր հնարավոր իմաստները:

Երկխոսության միջոցով ուսանողները հնարավորություն են ստանում մասնակցելու մասնագիտական ու գիտական աշխատանքի վերաբերյալ, ինչպես նաև հասարակական-քաղաքական թեմաներով հարցերի քնարկմանը:

Միաժամանակ՝ տեղին է նկատել, որ ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքի կազմակերպումը տեխնոլոգիական բուհերում ուղեկցվում է մի շարք դժվարություններով: Մեր փորձը ցույց է տալիս, որ բոլոր առաջին կուրսեցիները չեն, որ պատրաստ են արտալսարանային ինքնուրույն աշխատանքի: Դա արտահայտվում է նրանց ինտելեկտուալ, անհատական և գործնականում ցուցաբերած հատկանիշներով:

Այդ պատճառով առաջին կուրսեցիներին կարելի է առանձնացնել ըստ երկու խմբերի՝

1. ուսանողներ, ովքեր ընդունակ են ինքնադրսևորման և գնահատում են իրենց աշխատանքի արդյունքը.

2. ուսանողներ, որոնք չեն ձգտում մեծ հաջողությունների. նրանց մոտ մոտիվացիան թույլ է, օտար լեզուների յուրացման բնագավառում կամ պատրաստ չեն աշխատելու կամ զուրկ են համապատասխան ընդունակություններից:

Այդ իսկ պատճառով դասախոսը նախապես ստեղծում է որոշակի պայմաններ, որտեղ ինքնուրույն աշխատանքները կընթանան դասընթացի գիտական կազմակերպման շրջանակներում՝ նպա-

տակաուղղված ընդհանուր պահանջների իրականացմանը և մտավոր ընդունակությունների զարգացմանը՝ միաժամանակ հաշվի առնելով ընկալման յուրահատկությունների հոգեբանական առանձնահատկությունները:

Բանավոր խոսքի զարգացման համատեքստում պարապմունքների արդյունավետության նպատակով մասնագետները հաճախ միավորում են մի քանի դասավանդման մեթոդիկա՝ առաջարկելով դասախոսներին ուսանողների հետ համատեղ կատարել որևէ բանավոր առաջադրանք: (5) Այդպիսի աշխատանքի ընթացքում ուսանողները ձերբագատվում են սկզբնական շրջանում իրենց հատուկ կաշկանդվածությունից, ցուցաբերում են խոսակցական ինքնուրունություն: Նրանք փորձում են ուղղել միմյանց՝ դրանով ստանալով ավելի ազատ արտահայտելու հնարավորություն: Բացի այդ՝ դասախոսները կազմակերպում են թիմային քննարկումներ և անցկացնում դերային խաղեր՝ հանդես գալով հաղորդավարի դերում: Դրա հետ մեկտեղ դասախոսը ուսանողների հետ միասին որոշում է զրույցի թեման և հետևում է, որ յուրաքանչյուր ուսանող հնարավորություն ստանա արտահայտելու իր տեսակետը: Այս դեպքում, միանշանակ, արդյունավետությունը մեծանում է, երբ կիրառվում են ժամանակակից տեխնոլոգիաներ՝ ի հավելում բանավոր և գրավոր առաջադրանքներին: Մասնագիտական ֆիլմերի դիտումը, մամուլի ընթերցումը, լուրերի և երգերի ունկնդրումը, սլայդների օգտագործումը խթանում է ուսանողների կողմից անգլերենի առանձնահատկությունների յուրացմանը:

Մեծ նշանակություն ունի նաև ընթերցանության տեքստերի ընտրությունը:

Մասնագիտական կողմնորոշմամբ օտար լեզվով ընթերցանության ուսուցումը հնարավոր է դառնում տեքստային նյութի ճիշտ ընտրության պարագայում, որը պետք է համապատասխանի ուսուցման տվյալ փուլին և հիմնական նպատակներին, պետք է հաշվի առնվեն ուսանողների պահանջներն ու հնարավորությունները: Այս կապակցությամբ պահանջվում է օտար լեզվով մասնագիտական տեղեկատվության գրավոր աղբյուրների համակողմանի վերլուծություն մի կողմից, և մյուս կողմից՝ ուսանող - անհատի բացահայտում՝ որպես օտար լեզվով մասնագիտական գրականության ընթերցողի: (6) Ընթերցանության համար նախատեսվող տեքստերի ընտրության ժամանակ ամենից առաջ անհրաժեշտ է հաշվի առնել մասնագիտական գիտելիքները, քանի որ օտարալեզու տեքստում պարունակվող տեղեկատվության մակարդակի անհամապատասխանությունը ուսանողի՝ տվյալ բնագավառում մայրենի լեզվով ունեցած գիտելիքների իրազեկությունը ոչ միայն կղժկարացնի օտարալեզու տեքստի ըմբռնումը, այլև կնվազեցնի հետաքրքրությունը օտար լեզվով մասնագիտական գրականության ընթերցա-

նության նկատմամբ՝ առաջ բերելով ընդհանրապես բացասական վերաբերմունք օտար լեզուների հանդեպ:

Անգլերենի դասախոսները պարտավոր են հետևողական աշխատանքներ տանել ուսուցման առանձնահատկություններին, մասնավորապես՝ ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների կատարմանը, քանի որ, ինչպես նշեցինք, բարձրագույն կրթության նպատակը ոչ միայն գիտելիքի հաղորդումն է, այլև քննադատական մտածողությամբ անհատի ձևավորումը:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- 1.Совдагарова А. В., Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку в неязыковых вузах. Профессионально-ориентированное обучение иностранным языкам: сборник материалов научно-практической конференции. Екатеринбург, 2009. Вып. 1. с. 126
- 2.Покушалова А. В., Серебрякова А. Т. Обучение профессионально ориентированному языку в техническом вузе // Молодой ученый. 2012. N5. С. 305
3. Նույնտեղը, էջ 360
- 4.Мухтарова Н. Р. Понятие профессионально-ориентированного обучения иностранному языку на неязыковых факультетах вузов // Вестник МГГУ. 2009. с. 975.
5. ZoltanDornyei. Motivational strategies in the language classroom. Cambridge University Press 2001.p.63
6. Ronald Carter. Language and creativity: The art of common talk. London: Rroutledge, 2004, p.41

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

ԱՆԳԼԵՐԵՆԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՏԵՆՆՈՒՈՂՔԻԱԿԱՆ ԲՈՒՀԵՐՈՒՄ

ԱՐԵՎԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ ՆՈՒՆԵ ՊԵՏՈՒՆՑ

Տեխնոլոգիական բուհերում անգլերենի ուսուցման գործընթացը պահանջում է առանձնահատուկ մոտեցում, ինչը պայմանավորված է ապագա մասնագետի՝ օտար լեզվի իմացության անհրաժեշտությամբ: Մասնավորապես՝ անգլերենի յուրացումն նպաստում է ապագա մասնագետին՝ անհրաժեշտ տեղեկատվության ավելի դյուրին ստանալուն, ինքնուսուցմամբ զբաղվելուն, մասնագիտական ունակություններն ու կարողությունները բարձրացնելուն, մրցունակությամբ աշխատաշուկայում և այլն: Այս համատեքստում անգլերենի դասախոսները պարտավոր են մեծ ուշադրություն դարձնել ուսուցման

առանձնահատկություններին, մասնավորապես՝ ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների կատարմանը, քանի որ բարձրագույն կրթության նպատակը ոչ միայն գիտելիքի հաղորդումն է, այլև քննադատական մտածողությամբ անհատի ձևավորումը:

РЕЗЮМЕ

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО
ЯЗЫКА В ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ВУЗАХ

АРЕВИК АРУТЮНЯН
НУНЕ ПЕТУНЦ

Ключевые слова: высшее образование, технологический вуз, самостоятельная работа, иностранный язык, монолог, диалог, современная технология.

Процесс изучения английского языка в технологических вузах требует особого подхода, что связано с необходимостью знания английского языка для будущих специалистов. В частности, изучение английского языка будущими специалистами способствует доступному получению необходимой информации, самообразованию, повышению профессиональных навыков и способностей, конкуренции на бирже труда и т.д. В этом контексте преподавателям следует обратить особое внимание на особенности обучения, в частности, выполнение студентами самостоятельных работ, поскольку цель технологического образования - не только передача знаний, но и формирование критического мышления личности.

SUMMARY

THE TEADURES OF ENGLISH TEACHING

AREV HARUTYUNYAN
NUNE PETUNC

Key words: high education, Technological University, foreign languages, individual work, monologue, dialogue, modern technologies

Learning English helps a future specialist to require information more easily, to improve professional skills, competitiveness in labor market etc. English lecturers should pay attention to the teaching techniques, especially to the individual work of students, as the aim of technological teaching is not only to give education, but also to build individual critical thinking.